

## ЛОВОТ ВО МАКЕДОНИЈА ВО СРЕДНИОТ ВЕК

**Л**овот - убивањето или фаќањето на дивечот или птиците кои слободно живеат во природата, во најраниот развој на човештвото, претставувал значајна стопанска гранка на прибавување храна за човековиот опстанок. Со време, со припитомувањето и одгледувањето на домашните животни и птици, потребата од лов се намалила, а со развивањето на примитивните човекови општествени заедници, а особено појавата на државата, како организирана општествена заедница, заради баланс на природата и човековата околина, ловот добил правни норми и постепено станал привилегија на владетелот, високото благородништво и свештенството за рекреација, или на посебен слој на привилегирани луѓе кои во име на државата добивале право да ловат, со што во одредени периоди остварувале значајна материјална корист за себе и во интерес на државата. Со привилегираниот статус на ловот, ако се иземат владетелите на кои ловот им претставувал забава, привилегираниот слој на благородништвото и црквата, со ловот на животни со скапоцени крзна, изработувале облека за привилегираните слоеви во општеството, или биле предмет на трговска размена или подароци на странски владетели<sup>1</sup> носеле значајна материјална корист.

Во трудов кој е предмет на нашиот научен интерес имаме намера да се осврнеме на изворни податоци за ловот на територијата на Македонија во средниот век, почнувајќи од VI па сè до крајот на XIV век. Свесни сме дека освртот за ловот и богатството на Македонија

---

<sup>1</sup> За време на бугарско-српската војна во првите години на владеењето на бугарскиот кнез Борис (852-889) Бугарите претрпеле пораз при што Србите го заробиле неговиот син Владимир заедно со дванаесет велики боили. Откако бил склучен мировен договор меѓу двете завојувани страни, бугарскиот кнез бил испратен до српско-бугарската граница и на Србите, според известувањето на Константин Порфирогенит им дал богати подароци. Меѓу подароците се наведени: двајца робови, пар соколи за лов, две ловциски кучиња и 90 бунди - *уоџаи*. Сп.: Византиски извори за историју народа Југославије, II, Београд 1959, 51-52; Златарски, В.Н., Историја на бугарската држава, I/2, София 1927, 10; Историја српског народа, т. I, Београд 1981, с. 148.

со разновиден дивеч и птици кои биле предмет на лов, во античкиот период, а за што постојат многубројни пишани и материјални податоци го оставаме за друга пригода.

Изворните податоци за ловот, богатството на средновековна Македонија со разновиден дивеч и начинот на лов се фрагментарни и скудни, а литературата по ова прашање е речиси ретка и сувопарна. Намерата ни е прибраните податоци и заклучоци за оваа тематика да ги елаборираме пред сè од историски аспект, и да укажеме дека и ловот претставувал една значајна дејност во средновековна Македонија, како значаен сегмент од секојдневниот живот во македонското општество во средниот век и самиот по себе претставува дел од македонската историја.

Податоците за ловот како привилегија и рекреација на високите владетелски кругови, благородништвото и свештенството, односно на манастирите како крупни феудални земјопоседници во средновековна Македонија, каде што се случувале и значајни политички пресврти, податоците за разновиден дивеч, ловишта на дивеч на манастирите како крупни феудални поседници, правно нормирани привилегии од владетелите, или начинот на лов, се сретнуваат во различни извори, вообичаено како составен дел од политичката и стопанската историја.

Од литературата за ловот воопшто, кратки податоци се сретнуваат во вториот том од Историјата на Србите од К. Жиречек, каде што е обработена културната историја, потоа во Историја на Византија од Г. Острогорски, со податоците за ловот на византиските владетели, кај Ф. Конт, за ловот на дивеч кај старите Словени и трговијата со крзно и статијата на С. Мишиќ за ловот во средновековна Србија.<sup>2</sup>

Најстарите податоци за ловот во Македонија се сретнуваат во Житието на св. Кирил напишано од св. Климент Охридски. Имено младиот св. Константин - Кирил, чиј татко Лав ја извршувал воено-управничката должност друнгариј, односно под-стратег на Солун,<sup>3</sup> во

<sup>2</sup> Жиречек, К., Историја Срба II. Културна историја, Београд 1990, 289-290; Острогорски, Г., Историја Византије, Београд 1983 357; Frensis Kont, Sloveni. Nastanak i razvoj slovenskih civilizacija u Evropi (VI-XIII vek), t. I, 148-152 i t. II, 362-365, Београд 1989; S. MIŠIĆ, Lov u srednjovekovnoj Srbiji, Istorijski glasnik 1-2 (Beograd) 1995, 51-66.

<sup>3</sup> Теодоровъ - Баланъ Кирилъ и Методи, София 1920, II, 30 “Въ Голоуѣнскѣхъ градѣхъ вѣхъ моуѣ ктерѣхъ, доврородѣнѣхъ и богатѣхъ, именемъ Аѣвѣхъ, прѣхрѣдѣ самѣхъ дровѣгарскѣхъши подѣхъ стратигомѣхъ”; Панонски легенди. Житие на Константина, Превод: Радмила Угриновска - Скаловска, Македонска Книга Скопје, 1969, 26. Другариј подстратиг е византиски воен заповедник, кој бил непосредно потчинет на стретегот на византиската тема со седиште во Солун. Темата Солун како византиска военно-административна единица била формирана во првите години на IX век, но за прв пат во изворите се споменува

една пригода, како што имале обичај синовите на богатите да се забавуваат со лов, отишол во лов во Солунското Поле. Според Житието, младиот св. Константин со себе го понел специјално за таква пригода обучениот сокол, кој требало да му помогне во наоѓањето на пленот. За време на ловот се случило невреме проследено со виулица, како Божјо привидение, при што му се изгубил соколот. Загрижен поради овој настан, младиот св. Константин започнал да живее скромен живот и му се посветил на учењето и на Бога. Текстот од Житието за овој настан гласи: “Еден ден, заедно со синовите на богатите, кои имаа обичај да се забавуваат со лов, излезе и Константин в поле и си го зеде својот сокол. Кога го пушти, по волја Божја се крена ветар, го зафати соколот и го однесе. Детето поради тоа толку брзо го обзеде тага и жал, што два дена не јадеше. Оти Господ милостив, со своето човекољубие, го начека и улови, не сакајќи овој да се навикне на животните задоволства. Како некогаш што беше уловен Плакид<sup>4</sup> во лов на елени, така и овој со помошта на сокол”<sup>5</sup>

Ловот со соколи бил вообичаен во средниот век, а особено бил распространет во османлискиот период. Постоеле специјално обучени луѓе за дресирање соколи кои уживале привилегии од државата.<sup>6</sup> Во нишата над влезот на црквата Свети Димитрија во с. Жван Битолско, изградена во 1634 година, според исчитувањето на сигнатурите и зачуваниот дел од живописот, Мирјана Машниќ препознала необична претстава на патронот на црквата. Имено, свети Димитрија “е насликан како воин со питом сокол кој му слетал на десната рака. Од неговата лева страна се назира штит” а во долниот и оштетен дел од фреската, бил претставен великомаченикот како јава на коњ. Според нејзиното мислење, свети

---

во 836 година во Житието на Григориј Декаполит. На чело на Солунската тема стоел стратег, кој имал воено-административна власт. Сп.: Острогорски, Историја Византије, 199.

<sup>4</sup> Плакид - личност од источната историска легенда според која Плакид бил преведен во христијанството со помошта на некое чудо во кое е замешан елен.

<sup>5</sup> Панонски легенди. Житие на Константина, 26-27; Теодоровъ - Баланъ Кирилъ и Методиъ, III, 31-32; Панонски легенди. Житие на Константина, 26-27: “Ѓединого је отъ дѣтѣи, такоѣ обѣщѣи кѣтѣ богатицеицеи мѣ глѣу макии творити ловитвоу, изиде съ ними на полѣ крагоуи свои възвѣи и тако поустѣи и, вѣтрѣ се обѣрѣхъ по сѣмотрению воию, възетѣ и занесе кѣго. Отрокѣ је отъ того въз оуиѣи и пецаѣ възпаѣ два дѣи не пѣст. Цловѣкољубицеи во своимѣ милостивѣи богѣ не веле кѣмоу привѣи кѣи итинисѣи вѣ еѣз, оуѣовѣ и оуѣовѣи такоѣ древак оуѣовѣ Плакидоу въз кленѣмѣ, тако и сего крагоуицеи”.

<sup>6</sup> За тоа сп.: Јиречек, Историја Срба II. 289-290; Стојановски, А., Раја со специјални задолженија во Македонија, Скопје 1990, 81.

Димитрија со сокол на раката е иконографски елемент чија симболика е неговото преобразување од паганин во христијанин.<sup>7</sup>

Јован Каменијат, солунчанец и автор на делото “За заземањето на Солун”, составено во почетокот на IX век, во описот на полето источно од Солун, истакнува дека меѓу источните падини на планината Хортач и планините на исток “во средината на полето се разливаат две широки езера, кои го заземаат поголемиот дел од полето (οὗτινος ἐν μέσῳ πελαγίζονται δύο τινὲς εὐρεῖαι λίμναι, τὸ πλεῖστον τοῦτου διακατέχουσαι καὶ τινὰ μέγαλην καὶ αὐταὶ συνεισφέρουσαι χρεῖαν)”.<sup>8</sup>

Поголемиот дел од полето, според пишувањето на Ј. Каменијат, им е на располагање на земјоделците, другиот дел им е препуштен на животните и на тие кои се потчинети на човечката умешност, но “и на тие кои скитаат слободно по планините. Зошто елените кои ги напуштаат планините и на некој начин се освежуваат од водите на езерата,<sup>9</sup> имаат истовремено изобилна вода и кога ќе се соберат кај неа, во едно стадо со говедата, пасат на заеднички пасишта (καὶ τοῖς ἐλεύθερον ἀφιεῖσι τὸ ἵχνος τοῖς ὄρεσιν. ἔλαφοι γὰρ τὰ ὄρη λιποῦσαι καὶ ταῖς λίμναις ὥσπερ τῶν ὑδάτων ἐπιτερπόμεναι ὁμοῦ τε ἔχουσιν ἄφθονον τὸ ποτόν, καὶ ταῖς βουσὶν ἐν αὐτῷ συναγελαζόμεναι κοινὰ τὰ σῖτα προσφέρονται)”.<sup>10</sup>

Во Чудата на св. Димитрија Солунски, дело составено од солунскиот архиепископ Јован во VII век, а продолжено од неговиот наследник, Јован Ставрикиј, ѓакон и хартофилакс на солунската црква Св. Димитрија во XIII век, во науката познато како *Miracula sancti Dimitrii III*, има интересен податок за практикурањето на ловот кај македонското царско семејство во крајот на X и почетокот на XI век. Зборувајќи за постоењето на традицијата на македонското царско семејство на царот Самоил (999/1000-1014) во XIII век, авторот на Чудата III, меѓу останатото пишува дека македонскиот цар Гаврил Радомир (1014-1015) во 1015 година, во околината на Соск, за време на лов бил убиен. Како извршител на убиството според Чудата III е посочен св. Димитриј, но од други извори

<sup>7</sup> Машник, М. Мирјана, Црквата Свети Димитрија во Жван и нејзиното место во доцниот среден век, Културно наследство 19-20-21/ 1992-93-94, (Скопје 1996), 201.

<sup>8</sup> По се изгледа споменатото поле е Лагадинското Поле.

<sup>9</sup> Станува збор за езерата Βόλβη (Бешичко Езеро) и Κορωνεῖα Лагадинското Езеро, денес во Република Грција.

<sup>10</sup> Ioannis Caminiatae De ehpugnacione Thessalonicae, ed. G. Böhlig, Berolini et Novi Eboraci, MCMLXXII, 7,48-61; Извори за Българската история IX Гръцки извори за българската история V, София 1964, 21-2, (во понатамошниот текст: ИБИГИБИ IX/V).

дознаваме дека крвавиот чин го извршил неговиот братучед и иден цар Јован Владислав (1015-1018), кому на 14 јуни 987 година, тој како момче му го спасил животот.<sup>11</sup> Авторот на *Miracula sancti Dimitrii* III,

<sup>11</sup> Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum, rec. I. Thurn, Berolini et Novi Eboraci MCMLXXXIII, 329, 86-91; Византиски извори за историју народа Југославије III, Београд 1966,77 (во понатамошниот текст: ВИИНЈ III). Во науката постојат две гледишта околу прашањето на учеството на Арон во Битката кај Трајановата врата 986 година и годината на убиството на Арон. Едни автори тргнувајќи од верувањето дека тројцата комитопули (Давид, Мојсеј и Арон) погинале во 976 година, што е сосема неверојатно, веруваат дека убиството на Арон се случило на 14 јули 976 година, додека други автори сметаат дека крвавата пресметка меѓу Арон и Самоил се случила по битката на Трајановата врата, односно на 14 јуни 987 година. Авторите на првото гледиште не ги зеле предвид: дополнувањата на Јован Скилица кои ги направил епископот Михаил Деволски, критичкото издание на Јован Скилица од 1976 кое го приредил I. Thurn, известувањето на Асолик дека во 986 година имало двајца Комитопули, од кои постариот се викал Самоил и не го зеле предвид податокот од Битолскиот натпис на Јован Владислав од 1015/16 година, во кој се потврдува учеството на Арон братот на Самоил, во битката кај Трајановата врата. Еве ги изворните податоци во прилог на учеството на Арон во Битката кај Трајановата врата, летото 986 година кои потврдуваат дека пресметката на Арон и Самоил се случила на 14 јуни 987 година: Јован Скилица со дополнувањата на епископот Михаил Деволски пред Битката кај Трајановата Врата во 986 година пишува: “Самоил, [Арон и Роман (според дополнувањата на епископот Михаил Деволски на ракописот U)] проценувајќи дека ова неуредно повлекување значи бегане, како што и навистина изгледало, одеднаш навали со бојни извици и викотници, внесе тревога во редовите на Ромеите и ги натера во бегство, го зазеде логорот, го заплени целиот багаж па и самиот царски шатор и царските знамиња (ὁ δὲ Σαμουὴλ καὶ Ἀαρὼν σὺν τῷ Ῥωμανῷ interpol.U) τὴν ἀσύντακτον ἀναχώρησιν φυγὴν, ὡς εἰκός, εἶναι ὑποτοπάσας, ἐπιπεσὼν ἀθρόως μετ’ ἀλ-αλαγμοῦ καὶ βοῆς τοὺς τε Ῥωμαίους κατέπληξε καὶ φυγεῖν ἠνάγκασε, καὶ τὸ στρατόπεδον κατέσχε, καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἀπάσης ἐγένετο κύριος καὶ αὐτῆς τῆς βασιλικῆς σκηνῆς καὶ τῶν βασιλικῶν παρασῆμων)” (Scylitces., 331,39-43); за погубувањето на Арон кај Раметаница на 14 јуни 987 година: Scylitces., 329, 83-91; ВИИИЈ III, 85). Од цитираниов текст произлегува дека Арон учествува во Битката што значи дека загинал наредната година. Ерменстиот историчар Асолик известува дека Василиј II во 986 година го испратил митрополитот на Севастија: “во земјата на Бугарите да преговара за мир. Бугарија барала царот Василиј да им ја даде својата сестра да се омажи за нивниот цар. Царот пак во придружба на митрополитот, испратил <кај Бугарите> некоја жена од своите поданици, која личеше на неговата сестра”. По пристигнувањето на византиско пратеништво на македонскиот двор во Преспа, Комитопулите кога дознале за измамата “го осудиле митрополитот како прелубник и лажливец. Бугарските цареви него го спалиле, обложувајќи го со суви гранки и со слама. Тоа било направено од двајцата браќа, кои се нарекувале Комсадсар’и (Комитопули М.Б.), од кои постариот Ерменец по род од Держанската област се викал Самоил” (Всеопшја история Степя Таронскаго, Переведена съ армяоскаго и объяснена Н. Еминымъ, Москва 1864, XXII-XXIV 175-177). Според Асолик произлегува дека во 986 година Арон бил жив. Во натписот за изградбата на тврдината Битола која започнала по 20 октомври 1015 година, односно по поразот на византискиот цар во Пелагонија и неговото заминување во Цариград, се истакнува дека тврдината која се гради како прибежиште на жителите

припишувајќи му го убиството на царот Гаврил Радомир на Св. Димитрија, заштитникот на Солун, сосема веројатно во него ја загатнува византиската замешаност во елиминирањето на Г. Радомир од престолот. Откако констатира дека Гаврил Радомир бил син на цар Самоил и го наследил неговиот престол пишува: “... нему (на Самоил) му се роди дете по име Радомир, втор по него по моќ (...Τῷ δὲ παῖς ἐξ ὁσφύος γεγένιτο, ὄνομα Ραδομίρος, τὰ δεύτερα φέρων τῆς τοῦ-του δυνάμεος)”. Од владеењето на царот Гаврил Радомир, според истиот извор особено биле незадоволни жителите на населбата Соск (Σοσκός).<sup>12</sup> Во понатамошниот текст составувачот на Чудата III известува дека царот Гаврил Радомир “таму (во околината на Соск Б.М.) го поминувал најголемиот дел од годината, уживајќи во убавината на областа и во лов на шумски сверови”.<sup>13</sup> Од податокот на овој извор можеме да согледаме дека областа на Соск во XI век била богата со разновиден дивеч.

Игнорирајќи ги преувеличените податоци за незадоволството на населението во областа, од владеењето на Гаврил Радомир, кои му прилегаат на дело од ваков карактер, а со цел да ја оправда византиската замешаност во подготовката за убиството (за што впрочем известува Летописот на попот Дуклјанин<sup>14</sup>) и убиството на македонскиот цар, вообличено во јавувањето на св. Димитриј како спасител на жителите на населбата Соск, авторот на *Miracula sancti*

---

ја изградил Јован Владислав самодржец, кој бил “... внук на Никола и Рипсимија благоверни, син на Арон, кој е брат на Самоил царот самодржавен (заедно со кој, тие двајца Б.М.) ја разбиле во Штипоње грчката војска на царот Василиј, каде што беше запленето златото ...” Види: (Й. Заимов, В. Заимова, Битолски надпис на Иван Владислав, самодржец български. Старобългарски паметник от 1015-1016 година, София, 1970, 33-34, 97-98). Битолскиот натпис децидно го потврдува учеството на Арон братот на Самоил во Битката кај Трајановата врата. Од горенаведените извори, сосема јасно произлегува дека Арон во 986 бил жив, што значи дека крвавата пресметка во Раметаница меѓу Самоил и Арон се случила на 14 јули 987 година, како што во науката е веќе констатирано.

<sup>12</sup> ЈОАКИМ ИВИРСКИ, *Ἰαννου Σταυρακίου λόγος εἰς τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, Μακεδονικῇ* (Солун, 1940), 360, 15-16 sq. 16-27. (Во понатамошниот текст: Јован, *Ἰαννου Σταυρακίου*). Средновековиот македонски град Соск, Т. Томовски (Каде лежел средновековниот град Соск? = Македонија низ вековите. Градови, тврдини, комуникации, Скопје 1999, 372-382) го локализира кај денешното село Катраница, Леринско, источно од Островското Езеро, во денешна Република Грција.

<sup>13</sup> Јоаким Ивирски, *Ἰαννου Σταυρακίου*, 360, 27-29 “...ἐπὶ τῷ χώρῳ τούτῳ τὸ τοῦ χρόνου πλείστον ὑπῆρχεν ἐνευκαιρῶν τῆς ἐκ τοῦ τόπου χάριν ἰκα-νῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ἀνὰ ξυλόχους θήρας λοιπῆς.”

<sup>14</sup> Mošin, Vladimir., *Ljetopis popa Dukljanina*, Zagreb 1950, 81. Сп.: Басотова Љубинка, Летописот на попот Дукљанин како извор за македонската средновековна историја, Споменици средновековната и поновата историја на Македонија том V, Прилеп, 1988, 206.

Dimitrii III во понатамошниот текст го соопштува следното: “и тој (царот Гаврил Радомир М.Б.) го повел во лов оној изнамачен и изгазен народ и наредил ова измачено мноштво да се пробива пеш преку планинските врвови, долини и висови и со закана ги гонел да се искачуваат по стрмните сртови, па ако некој гонител со сопствени нозе не би ја стигнал свертката, веднаш бил удрен по глава и мртов би останал во планината. И додека (Гаврил Радомир) сурово и нечовечки ги тепал, Великиот Димитрија брз во помошта и ревностен во заштитата, како молња го стаса оној злосторник (Гаврил Радомир) додека јавајќи на коњ ловел во планината, како коњаник го стигна коњаникот (Гаврил Радомир) и смртно го рани јадникот, отфрлајќи го далеку од коњот. Придружбата на Радомир го виде Великиот на јаве, како со силен удар го турна и со копје го уби ...”.<sup>15</sup>

Во врска со убиството на царот Гаврил Радомир за време на ловот во околината на Соск постои и еден словенски превод на делото на Јован Ставрикиј, во панегирикот на Владислав Граматик од 1479 година, кој се чува во Рилскиот манастир. Некои автори сметаат дека преводот е толку буквален во однос на грчкиот текст, при што многу работи остануваат неразбирливи.<sup>16</sup> Поради фактот дека меѓу *Miracula Demetrii III* составено според зачувани легенди во XIII век и словенскиот превод во панегирикот на Владислав Граматик напишан два века по запишувањето на Чудата III, и поради можноста врз преводот да влијаеле некои други легенди, сметаме дека е нужно да ги споменеме и овие податоци, односно делот кој се однесува за ловот, во интерпретацијата на В.Н. Златарски. Во словескиот превод на Чудата на Св. Димитриј, за Гаврил Радомир се вели дека во околината на Соск тој го поминува повеќето од времето, бидејќи таму наоѓал најголемо задоволство во лов на сверови; а пак за време на ловот тој страшно го угнетувал населението кое го терал да оди против сверовите. Измачени од притисоците на Радомир, жителите, наводно за спас му се обратиле

<sup>15</sup> Јоаким Ивирски, *Ἰαννου Σταυρακιου*, 361,2-14 “... καὶ ὁ μὲν τὸν συντετριμμένον ἐκείνον καὶ ἐκπεπτεσμένον λαὸν πρὸς κυνηγέσια ἐπ-ηγάζετο καὶ πρὸς ὁρῶν ἐσχατιάς καὶ νάπας καὶ ἐπαναστάσεις βαίνειν περὶ τὸν ταλαίπωρον ἐκείνον ὄχλον διεκελεύετο καὶ κρημνῶν ἀπειλητικῶς ἐκίνει κατατολμᾶν καὶ εἰ μὴ ποσὶν οἰκείοις ὁ διώκων φθάσει τὸ θήραμα, κατὰ κεφαλῆς αὐτῷ πα-ραυτὰ ἢ πληγὴ καὶ νεκρὸς ἀνὰ μέσον ἐκεῖτο τῶν ὁρῶν. Καὶ ὁ μὲν ἀπηνῶς οὕτως καὶ ἀπανθρώπως ἐμάστιζεν· ὁ δὲ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν καὶ ὄξυς εἰς ἐπικουρίαν Μέγας Δημήτριος, φθάνει τὸν κάκιστον ὅσα καὶ ἀστραπὴ ἀνὰ μέσον ὁρῶν κυνηγετοῦντα καὶ ἱππαζόμενον, ἐφίππος, καὶ καιρίαν πλήττει τὸν δέιλαιον, τοῦ ἵππου μακρὰν ἀποσφαιρῖσάμενος. Ἐώρων τὸν Μέγαν εἰς τοῦμφανές οἱ τῷ Ραδομίρῳ ἐ-φεπομόμενοι, ὅπως αὐτὸν σφοδρῶς τῇ ρύμῃ καὶ ἐπέβη καὶ λόγχῃ κατέσφαξε”,

<sup>16</sup> ВИНУ III, 46, бел. 9.

на св. Димитриј да ги избави од несреќата, по што Светителот решил да им помогне. Еден ден кога Радомир ги повел животите на Соск и околината на лов, кога како обично ги терал да се искачуваат по најстрмните и недостапни места, а тие кои се откажувале ги убивал на местото, како молња се појавил Великомаченикот на коњ и со еден удар го турнал Радомир од коњот и со копјето ги прободел и усмртил.<sup>17</sup>

Византискиот историчар Јован Скилица, кој во својата “Кратка историја” дава многубројни податоци за владеењето на македонскиот цар Самоил и неговите наследници, Гаврил Радомир и Јован Владислав, соопштувајќи дека Гаврил Радомир започнал да владее на 15 октомври 13 индикт, односно 1014 година, без да соопшти поопширни детали за причините и околностите за убиството на царот, известува: “и не исполнувајќи ни една година (од доаѓањето на царскиот престол), тој беше убиен, кога излегол во лов, од Јован Владислав ... (καὶ μηδ' ὅλον ἀποπληρώσας, ἐνιαυτὸν σφάττεται, εἰς κυνηγέσιον ἐξελθὼν, Ἰωάννου τοῦ καὶ Βλαδισθλάβου)”<sup>18</sup>. Попот Дукљанин објаснувајќи ја византиската инволвираност во наговарањето на Јован Владислав да го убие својот цар, и братучед Гаврил Радомир, како одмазда за убиството на татко му Арон во 987 година, за самиот да го земе престолот, пишува: “... и еден ден, додека Радомир одеше на лов, јавајќи заедно со него, го прободеше и го уби (... et quodam die, dum Radomirus iret venatum, ipse cum eo equitans percussit eum atque interfecit.)”<sup>19</sup>

Во грамотата на манастирот Св. Георги - Горг Скопски, која му ја издал на манастирот бугарскиот цар Константин Асен, во втората половина на XIII век, се вели дека византискиот цар Роман III Аргир, ктиторот на манастирот Св. Георги - Горг на Виргино Брдо, крај Скопје, (грамотата на царот Роман III Аргир не е сочувана), во Порече, покрај селото Здуње со заселоците Близненско, Мокросеци со Горни Под и со Поповени му го дал на манастирот правото на ловиште за дивеч (сѣ ловиѣм звѣрнѡѡм). Царот во истата област, на манастирот, покрај другите имоти и привилегии му го дал и правото за лов на дивеч (сѣ ловиѣм звѣр'нѡѡм) во атарот на селото Брод со

<sup>17</sup> Златарски, В. Н., История на първото българско царство, т. I, часть II, София 1927, 751-752, 851-852.

<sup>18</sup> Ioannis Scylitzae, 349,52- 350, 55. ВИНУ III, 109 бел. 101.

<sup>19</sup> Mošin, Vladimir, Ljetopis pora Dukljanina, Zagreb 1950, 81. Сп.: Басотова Љубинка, Летописот на попот Дукљанин како извор за македонската средновековна историја, Споменици средновековната и поновата историја на Македонија том V, Прилеп, 1988, 205-208.



метохот на црквата Мајката Божја Епискепис<sup>20</sup>. Во Полошката област во селото Речица, светиот цар Роман III Аргир на манастирот Св. Георги - Горг покрај другите имоти, права и привилегии, со повелбата му го дал правото на ловиште за дивеч (Въ Полошкѡи власти село Рѣцики, и ти дарован'ноѹе светоѹмъ Романомъ кареѹем ... сѣ ловиѹмъ звѣр'ноѹмъ). Ловиште за дивеч, царот на манастирот му дал и во непосредната околина на Скопје, на Таорското градиште, како во полето така и во планините (Село Таворъ градѹе и с'полемъ... сѣ ловни звѣр'ноѹмъ).<sup>21</sup> Во понатамошниот текст на грамотата дознаваме дека византискиот цар на манастирот му дал ловишта со сите привилегии за ловење на дивеч, и во катунските села во Подмир ([сѣ лѡ]и).<sup>22</sup> Византискиот цар Роман III Аргир според грамотата на бугарскиот цар Константин Тих на манастирот, Св. Георги - Горг во Скопско, зад планината Водно му ги дал правата и привилегиите во атарот на селата Козарево, Барово и Винско, меѓу другото и на забран (резерват) со ловишта за дивеч (... село [Коза]ревоѹ... прѣде дан'ноѹе светоѹмъ Романомъ каремъ сѣ Баровомъ, сѣ <Винскомъ ... сѣ ловни... звѣр'ноѹми).<sup>23</sup> Во грамотата била одредена и казнена мерка, ако некој влезе на метохот на манастирот св. Георги - Горг, без дозвола на архимандритот или игуменот во ловиштата за дивеч (вѣ ловни... звѣр'на) да се продаде во државната благајна, поради наплатување глоба од 200 перпери во корист на манастирот. Оваа казнена мерка следувала веројатно за сиромашните, односно тие кои не биле во можност да ја платат предвидената глоба.<sup>24</sup>

Во чл. 26 од грамотата на српскиот крал Милутин издадена на манастирот Св. Георги - Горг на Виргино Брдо крај Скопје, во 1299/1300 година, дознаваме дека византискиот цар Роман III Аргир на манастирот меѓу другите имоти и привилегии во селото Чрешовјани кое се наоѓало на Скопска Црна Гора и во неговата околината, му го дал правото на ловишта за дивеч (Село Црх, влани... даноѹе светѹмъ Романомъ каремъ ... сѣ ловиѹмъ звѣринимъ... и сѣ всѣми правинами)<sup>25</sup>.

<sup>20</sup> Илиевска, Красимира, Мошин, Владимир, Славева, Лидија, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија, т. I, 1975, 189 (понатаму: Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски).

<sup>21</sup> Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 191, 193.

<sup>22</sup> Ibidem., 194.

<sup>23</sup> Ibid., 195.

<sup>24</sup> Ib., 199.

<sup>25</sup> Илиевска, Мошин, Славева А, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 219.

Интересни податоци за богатството на Северна Македонија со дивеч и за ловот на Роман IV Диоген, идниот византиски цар (1067-1071) во предцарскиот период, донесува Житието на Св. Прохор Пчински, настанато во XI век, а зачувано во најстар препис од XVIII век.<sup>26</sup> Според Житието, Св. Прохор Пчински светителот, откако станал полнолетен решил да му се посвети на Бога и 32 години живеел во една пештера во планината каде имало мал извор, заедно “само со сверовите.” Еден ден кога, “по божјата волја седеше светиот пред својата пештера и пријде една срна кај светиот, дишејќи отежнато, а светиот галејќи ја со рака сверката и велеше: ‘Чедо, зошто си уморено?’ А (во близината) беше ловецот, кој ја гонеше оваа сверка и откако се приближи до пештерата го виде старецот и сверката која лежеше под неговите нозе и се уплаши Диоген и почна да бега и се засрами пред старецот. И старецот го повика со неговото име ‘Диогене, немој да бегаш, но врати се и јас сум човек’”. Откога пришол ловецот Диоген, св. Прохор го благословил и му рекол дека е речено да оди во Цариград и дека ќе стане цар, но откога ќе зацари да се сети на него. “И отиде Диоген од светиот... и заборави што му рече старецот. И сверот (срната) стана и отиде по потокот ...”. Светиот (Св. Прохор) за време на животот во пустината поминал 30 години и умрел. Во меѓувреме Диоген навистина станал византиски цар и заборавил на него. Но, Св. Прохор му се јавил во сон на царот Роман IV Диоген и му рекол: “‘Ја заборави твојата облека и мене старецот’. Седна (Диоген) во својата кола со патријархот и со својата придружба тргна да го бара светиот старец кон местото каде што го виде кога го бркаше сверот (срната)”. Откога ги нашол моштите на светиот, Роман IV Диоген, ги однел неговите мошти и на реката Пчиња изградил манастир посветен на Св. Прохор Пчински, а крај пештерата во која живеел светиот, исто така изградил помала црква.<sup>27</sup>

Од незачуваната грамота на византискиот цар Роман IV Диоген, чии податоци се наведени во Грамотата на српскиот крал Милутин издадена на манастирот Св. Георги Горг на Виргино Брдо крај Скопје, во 1299/1300 година, во чл. 26, дознаваме дека тој за

<sup>26</sup> Антиќ, Вера, Локални хагиографии во Македонија, Скопје, 1977, 122-121, 132

<sup>27</sup> Антиќ, Локални хагиографии, 38-40. Сп.: Бошкоски, Милан, Престојот на византиските императори во Македонија во XI и почетокот на XII век, Гласник на ИНИ XXXIII/1, (Скопје 1989), 87-109, особено: 96-97. Манастирот Св. Прохор Пчински се наоѓа северно од денешно Куманово во Република Србија во непосредна близина на македонско-српската граница. Црквата која ја изградил византискиот цар Роман IV Диоген во пештерата каде го сретнал Светиот, е денешната црква Св. Ѓорѓи кај с. Старо Нагоричане - Кумановско.

време на своето владеење (1068-1071) на споменатиот манастир меѓу другите подарени и потврдени поседи и привилегии во Скопската област, во селото Козарево со манастирот Свети Јован Златоуст, со селата Барово и Винско и со нивните заселци, му подарил право на ловишта за дивеч (И приложи кралѣвство ми село Козарево, преиде приложеноѣ Дишгенѣм каремѣ, а внем монастирѣ Свети Иѣѣѣѣ Златоустѣѣѣ, и сѣ Баровомѣ, и сѣ Винскомѣ ... сѣ ловиѣмѣ ...звехримѣ).<sup>28</sup>

Византискиот цар Манојло I Комнин, по успешниот воен поход против Унгарците во 1153 година кој завршил со мир, на враќање, и по завршувањето на походот против Србите, според известувањето на Никита Хонијат, главнината на војската ја пуштил да си оди по домовите, а самиот стигнал во Солун. Таму се задржал “онолку колку што сметал дека му е потребно” по што заминал во престолнината.<sup>29</sup> Ако Никита Хонијат не објаснил што правел царот за време на престојот во Солун, од враќањето од походот, до враќањето во престолнината, доттогаш византискиот историчар Јован Кинам ја решава енигмата. Имено, тој не само што ги разјаснува околностите за престојот на царот Манојло I Комнин во Македонија, туку дава и дополнителни податоци. Притоа, известува дека царот од Солун отишол на лов во “Хераклеја Мизијска”, која Византијците “ја нарекуваат Пелагонија” (во прашање и средновековниот град Битола), и таму преноќил. Во понатамошниот текст Јован Кинам соопштува дека таму царот излегувал ноќе на лов на мечки и диви свињи. Интегралниот текст на Јован Кинам за престојот на византискиот цар во Битола е следниов: “императорот отиде на лов во текот на ноќта со намера таму да преноќи, како што имаше обичај да прави честопати. Благодарение на своето добро и развиено тело, тој излегуваше против мечки, а одеше и против диви свињи и повеќепати пешки и со копје влегуваше во борба со нив. Велат дека тогаш тој за прв пат облекол оклоп и речиси секогаш бил вооружен, чувајќи се од заговорот, кој според гласините му го подготвувал севастократорот Исак, кој бил врховен заповедник (ὁ βασιλεὺς ἐννυχὸς, ὥσπερ εἰώθει τὰ πολλὰ, κοιτάσάμενος. ἡ γὰρ τοῦ σώματος αὐτῷ γενναίότης καὶ πρὸς ἄρκτους ἐξῆγε καὶ πρὸς τοὺς ἀγρίους ἀνθῳπλίζε τῷ-ν συὼν πεζῇ τὰ πλείστα σὺν ἀκοντίῳ συμπλεκόμενον. ἐλέγετο δὲ ὡς καὶ τεθωράκιστο τὰ πρῶτα καὶ σκεδόν

<sup>28</sup>Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 218-219.

<sup>29</sup> Nicetae Choniatae Historia, ed. I. A. van Dieten, Berolini, 1975, 100, 56-59; Византиски извори за историју народа Југославије, IV, 128 (во поматамошниот текст: ВИИНЈ, IV). Сп.: Бошкоски, Милан, Престојот на византиските императори во Македонија во XII и почетокот на XIII век, Гласник на ИНИ XXXIII/1, (Скопје 1989), 83-104, особено 87-88.

τι ἐκάστοτε πρὸς τοῖς ὅπλοις ἦν, τὰς ὥς ἐφερέτο τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου καὶ τοῦ μεγάλου στρατάρχου).г<sup>30</sup> Одењето на византискиот цар Манојло I Комнин на лов во Пелагонија е споменато и во следната 1154 година, повторно од Јован Кинам. Излегувањето на царот во лов е забележано во врска со пишувањето заговорот против царот на неговиот братучед Андроник Комнин. Тогаш царот во Пелагонија вршел подготовки за истоварување во Италија. Според Ј. Кинам “кога дозна дека царот се наоѓа во ноќен лов, Андроник (Комнин б.м.) наоружа доволен број од своите Исавриџи, кои уште пред тоа беа му дале заклетва дека заедно со него ќе тргнат во бој против кого и да ѓ. И откако го зеде најбрзиот коњ, тој заедно со нив пристигна на тоа место (се мисли на Пелагонија Б.М.). (Επειδήπερ ὁ Ανδρόνικος νυκτέρῳ κυνηγεσίῳ βασιλεᾷ διατρίβοντα ἔγνων, ἱκανοῦ-ς Ἰσαύρων τῶν περὶ αὐτὸν ὀπλισάμενος, οἱπερ ὥς κατὰ παντὸς αὐτῷ ξυνασπί-σωσι πίστεις ἔδοσαν φθάσαντες, ἵππον τε αὐτοῦ τὸν δρομικώτατον ἐπαγόμενος σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τὸν τόπιν ἦλθεν).”<sup>31</sup> Планираниот заговор против царот бил откриен, а заговорниците казнети.

Во византиската сатира “Тимарион” напишана од непознат автор кон крајот на XII век, се зборува за панаѓурот кој се одржувал неколку дена во Солун, на празникот посветен на Св. Димитриј. Зборувајќи за трговците кои доаѓале во Македонија и во Солун од разни страни, анонимниот автор кој одлично ја познавал Македонија, пишува за богатството на Македонија со разни животни, но и за присуство на волци во македонските шуми на патиштата кон Солун. Во текстот, меѓу другото, се вели: “Сите трговци увезуваат направо од стара Македонија и од Солун, а градот на Евксинскиот Понт од почетокот ги испраќа своите товари во Византија со што го збогатува нивниот панаѓур: мноштво товарени коњи и мазги ги носат од Византија своите подароци. Навистина сите овие работи јас ги видов подоцна кога се спуштив. Но, уште на почетокот јас се воодушевував на многубројните и севозможни животни, чии гласови се сливаа во силен и многугласен рев, кој ми ги наполни ушите: коњите ‘ржеа, биковите рикаа, овците блееја,

<sup>30</sup> Ioannis Cinnami epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum, rec. A. Meineke, Bonnæ 1836, 127, 9-18; ВИНЈ, IV, 49; Извори за бугарската историја XIV Грџки извори за бугарската историја VII, СофиѢ 1968, 242 (во поматамошниот текст: ИБИГИБИ XIV/VII). Сп.: Бошкоски, Престојот на византиските императори во Македонија во XI и почетокот на XII век, 87.

<sup>31</sup> Ioannis Cinnami, 129, 1-4 sq.; ИБИГИБИ XIV/VII, 243-244. Сп.: ВИНЈ, IV, 128-129.

прасињата грофтаа, кучињата лаеја, а газдите ги спроведуваа и обезбедуваа од волците и разбојниците.<sup>32</sup>

За ловот како вештина и забава на високите дворски кругови, богатството на Света Гора со елени, и други диви сверови, како и начинот на ловење, интересни податоци дознаваме од Житието на св. Сава напишано од Теодосиј Хилендарски кој живеел кон крајот на XIII и почетокот на XIV век. Во Житието се вели дека св. Сава во предмонашкиот живот уште како млад на 17 години (значи кон крајот на XII и почетокот на XIII век) решил да му се посвети на Бога и на монашкиот живот. Набрзо се запознал со еден руски монах (инок) од Света Гора кој имал клучна улога во неговото заминување на Света Гора и замонашувањето. Според житиеписецот, бидејќи родителите се противеле на ваквата негова одлука, Растко - идниот св. Сава - им се обратил со зборовите:

“ - Господарите мои, ми рекоа дека на онаа Гора - и го споменал нејзиното име - има многу сверови; ако добијам милост, вие да ме благословите и да ме пуштите да одам на лов. Ако задоцнеме, немојте да се лутите, оти сум слушнал дека таму има многу елени...

За да ги увери родителите, испрати во планината ловци, и самиот опремен да гони диви сверови им рече:

- Ќе ве чекам под планината до утрото.

А кога настапи ноќта, и благодарни што со него се веселеа и заспаа, со малкумина од своите луѓе кои ја чуваа неговата тајна, за водич имајќи го Бог со инокот, во трк бегајќи, побегна. Кога се раздени, благородните почнаа да го бараат својот господин, и види, никаде не можеа да го видат и да го најдат. Затоа рекоа:

- Да не се шегува со нас и да не се вратил кај таткому?

- И го побараа монахот кој бил со него и останатите негови слуги; но и нив кога не ги најдоа, велеа:

- Каков ужас не снајде?

<sup>32</sup> Timarion's und mazaris'Heraus gegeben von M. Lingen, *Analekten der mittel- und neugreshischen literatur* Bd. IV, Leipzig 1860, 47-48, VI ( Ἀλλὰ τοῦτα μὲν ἁμέσως ἐκ τῶν χωρῶν πρὸς τὴν παλαιὰν Μακεδониαν καὶ Θεσσαλονικην κομίζουσιν ἔμποροι. Εὐξείνος δὲ πρὸς τὸ Βυζάντιον τὰ ἑαυτοῦ διαπέμπων ἐκείθεν καὶ οὗτος κοσμεῖ τὴν πανήγυριν, πολλῶν ἵππων, πολλῶν ἡμιόνων ἀγ-όντων τὰ ἐκείθεν ἀγώγιμα. Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον κατιῶν ἐπὶ πλῆθον καὶ διεσκόπη-σα· ἔτι δὲ περὶ τὴν ἀκρώρειαν ἡδρασμένω τὰ τῶν ζώων γένη καὶ πλήθῃ θαυμάζειν ἔπαιε μοι, καὶ ὅπως ἢ ἐκ ταύτων βοῇ συμμιγῆς ἐξαισιῶς τοῖς ὡσί μοι προσέπιπτεν· ἵπποι χρημετίζοντες, βόες μυκώμενοι, πρῶτα βληχόμενα, χοῖροι χρυλλίζοντες, καὶ κύνες βραύζοντες· ἔπονται γάρ καὶ οὗτοι τοῖς δεσπόταις, ὅτε μὲν δὲ καὶ φῶρων πολέμιοι); ВИСАНТИЙСКАЯ САТИРА “ТИМАРИОН”, (Перевод С. В. Поляковской и И. В. Феленковской. Предисловие Е. Э. Липшица), ВВр. IV, Москва 1953, 357-386, особ.: 368; Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и за национална држава 1, Скопје 1981, 113-114.

- Каде отиде нашиот господин?

И во недоумица поради грижата го оставија ловот, па брзо се вратија кај неговиот татко самодржецот и ги известиле за исчезнувањето на неговиот син...“<sup>33</sup>

Бугарскиот цар Константин Асен Тих, во втората половина на XIII век, за време на престојот во Скопје, на манастирот Св. Георги Горг на Виргино Брдо крај Скопје, со грамота му ги потврдил привилегиите на манастирот за ловиштата на дивеч, дадени отпорано од византиските цареви, при што и самиот, го ослободил манастирот меѓу другите обврски, и од обврската (ни геракарз), чуварите и собирачите на соколите што се користеле за лов и се грижеле за одгледување и дресирање на соколите, (ни шар) односно иземање од обврската на населението на манастирските села, да ги хранат државните или владетелските службеници, односно лицето кое се грижело за чување и дресирање на ловечките кучиња, кога престојувале во манастирските села за време на лов. Истовремено постоела и забрана за лов на манастирските ловишта.<sup>34</sup>

Во Грамотата на српскиот крал Милутин издадена на манастирот Св. Георги Горг на Виргино Брдо крај Скопје, во 1299/1300 година, од чл. 25 дознаваме дека кралот на манастирот Св. Георги - Горг меѓу имотите и привилегиите кои му ги потврдил, од порано дадени за време на владеењето на Роман IV Диоген, во селото Козарево со манастирот Свети Јован Златоуст, со селата Барово и Винско се наоѓале и ловишта за дивеч (и прилогн кралџевство ми село Козарево, преиде прилогеноџе Диогеном каремз, а внем манастирз Свети Иванз Златоустзџџ, и сз Баровомз, и сз Винскомз .сз ловиџемз ...звехринимз).<sup>35</sup> Членот 26 од грамотата, не известува дека српскиот крал Милутин, на манастирот му го потврдил правото на ловиштето за дивеч на манастирот Св. Георги - Горг во селото Чрешевјани (Село Црх, влџани... даноџе светзџџм Романом каремз ... сз ловиџем звхринимз...) на Скопска Црна Гора и во неговата околината, кое во XI век му го дал византискиот цар Роман III Аргир<sup>36</sup>. Од истата грамотата, но од чл. 28 дознаваме дека српскиот крал Милутин на манастирот му го дал селото Водно со манастирот Света Богородица Елеуса, со Свети Теодор над Водно, и со Свети Пантелејмон и Свети Теодор, која се наоѓала во Хваште, односно во

<sup>33</sup> Теодосије, Житија. Житије Светог Саве, Београд 1988, 102-111. Сп: Лиречек, Константин, Историја Срба. Културна историја књ. II, Београд, 1990, 288.

<sup>34</sup> Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 201-202.

<sup>35</sup> Ibidem., 218-219.

<sup>36</sup> Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 219.

селото Водно и селото Нерези, меѓу другото, му го дал правото на лов на дивеч (... село Водно и Нерџзи ... сџ ловии звѣхрими...) со сите привилегии што произлегуваат од тоа право. Според описот на меѓите на дадените имоти и привилегии, дознаваме дека правото на лов на манастирот се простирало од патот за Црнче на северозапад, зад планината Водно, до крстопатот кон Барово, до туранскиот пат кој одел кон Полог и за Троеручица, во полето Скопско.<sup>37</sup> Членот 32 од известува дека селото Речица во Полошката област кое му било дадено на манастирот Св. Георги Горг од Роман III Аргир, а привилегиите му биле потврдени од византиските цареви Алексиј I Комнин (1081-1118) и Манојло I Комнин (1143-1180) и од бугарскиот цар Константин Тих - Асен, кралот Милутин утврдил селото да биде ослободено од обврските за престој на одгледувачот и собирачот на соколи и хранење на кучињата на кнезовите и високите благородници за време на престојот во лов во манастирските села (ни геракарџ, ни пџсџ зранити).<sup>38</sup>

Од членот 37 на истата грамота дознаваме дека српскиот крал Милутин во селото Здуње и заселците Близненско и Мокросеци со Велики Под, кои на манастирот Св. Георги - Горг му биле дадени уште од византискиот цар Роман III Аргир, на Св. Георги - Горг му ја приложил и црквата Света Недела, меѓу другото, и ловишта за дивеч (Село Здуџние ... И кралиевџство ми тоџ приложи црџквџ Светоџю Неделю... сџ ловии звѣхрими...) кои се наоѓале по горниот тек на реката Треска околу селата Калуѓерец и Белица.<sup>39</sup> Според членот 51 од грамотата на српскиот крал Милутин дознаваме дека тој на манастирот му ја дал црквата Св. Георгиј со правото на користење на ловиштето во селото Дубравица под селото Таор, со сите права и привилегии што произлегуваат од грамотата (Даде краљевџство ми крџкви Светога Геврџиаселие именовџемо Доџбравика није Тавора, с'ловием ...звѣхрнџмџ...). Членот 52 одредува за лов на дивеч во ловиштето одобрен од игуменот, а ловецот или ловците се должни на манастирот да му отстапат четвртина од уловот, со закана од небески казни, а во спротивно, за самоволен лов е одредена матаријална глоба (царина) од 50 перпери (И кто оџлови оџ томџ ловии... звѣхри, да данџет крџкви џетѣрџто, нџ озџросивџ иџгоџмена. Кто

<sup>37</sup> Ibidem., 219-220.

<sup>38</sup> Ibid., 223-224 и бел. 71. Доколку не биле ослободени од оваа обврска, селаните биле должни да ги хранат кучињата на властелините кога тие оделе во лов.

<sup>39</sup> Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 227-226.

ли оуахзе оу ловна таа... зехринана безз игоумнова благословаџениа, да џестз проклетз ...и да плати оу кариноу .И. перзперз).<sup>40</sup>

Кон крајот на XIII и XIV век меѓу помалите или локалните претставници на власта имало геракар (лице кое било задолжено за одгледување соколи за лов) и псар (лице кое било задолжено за одгледување на ловциски кучиња)<sup>41</sup> Властелините или манастирите и црквите на своите феудални стопанства за време на лов ги користеле феудалнозависните луѓе за потери или како гонители по шумите за време на лов. Одгледувачите на ловциски кучиња биле ослободени од други даночни обврски.<sup>42</sup>

Во Извештајот на дипломатската мисија на Теодор Метохит за патувањето на византиското пратеништво во Кралството Србија и престојот на владетелскиот двор во Скопје во почетокот на март 1299 година, во врска со потпишувањето на византиско-српскиот мировен договор и договарањето на бракот на византиската принцеза Симонида со српскиот крал Милутин, сретнуваме значајни податоци за богатството на кралската трпеза во Скопје со разновиден дивеч. Според извештајот на Т. Метохит, откако водачот на византиското пратеништво од Козле- српско- византиската граница во тој период, отишол порано да го извести српскиот крал за пристигнувањето на византиското пратеништво, одбрана делегација на српскиот крал, до зајдисонце го чекала пратеништвото пред градот, но бидејќи не виделе дека од далечината се приближуваат, пратеништвото се повлекле во градот, а управникот ги заклучил портите на градот. Кога доцна во ноќта, византиското пратеништво сепак пристигнало, управникот на градот се извинувал што не ги дочекале како што прилега, бидејќи ги чекале до мракот, по што се вратиле. По краткиот разговор со домаќините, доцна во ноќта, соопштува Теодор Метохит “по малку стигна од кај него изобилна храна (πάντ' ἄφθονα τροφῆς μετασχεῖν) каква што не можеше да биде доставена лесно, но која беше, по сè изгледа, отпорано приготвена од уловен дивеч за гозба ... (καὶ ἐκ κυνηγεσιῶν ἅττα ὡς ἔοικε προσκευασμένα τρυφᾶν). Притоа дојде и едно соопштение, навистина смешно, но можеби вистинско, а нам не ни изгледаше вистинско, туку смешно; имено дека храната божем била од дома на пријателот градоначалник (τοῦ φίλου τε καὶ ἀστινόμεου οἰκοθεν) и тоа се случило бидејќи е доцна ноќе и не е дозволено, ниту може да му се

<sup>40</sup> Илиевска, Мошин, Славева, Грамоти на манастирот св. Георги-Горг Скопски, 233

<sup>41</sup> Томовски, Томо, Скопје од XI до XIV век, Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија, т. I, 1975, 70 (понатаму: Томоски, Скопје од XI до XIV век, 73).

<sup>42</sup> Томовски, Скопје од XI до XIV век, 73.



соопшти на господарот (Кралот) за нас дека сме пристигнале...”<sup>43</sup> Откако византиското пратеништво преспало, рано утрентата биле поканети на свечен прием кај српскиот крал и биле разменети владетелските пораки. По приемот била закажана работна средба за следниот ден, а византиската делегација била упатена во подготвениот дом за одмор. Според известувањето, на водачот на византиската делегација Теодор Метохит, кралот одредил луѓе кои биле задолжени “да ни доставуваат храна од кралскиот двор и сè друго што е потребно да приготвуваат веднаш според нашите заповеди (ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ρηγὸς τροφῆς τε καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἂν δέοι χορηγοὶ τε καὶ ταμίαι καὶ ὑπηρέται ταχεῖς, ἐξ ἐντολῆς ἡμῖν τε καὶ ὑπηρεταῖς).” Во понатамшниот текст, Т. Метохит укажува дека делегацијата добивала храна во изобилие дури и двапати повеќе отколку што им било потребно. За храна “меѓу другото добивавме” вели Т. Метохит “уловен дивеч, најмногу птици и други животни што се јадат, како диви свињи и елени (χωρὶς δὲ τούτων ἄττα ἐκ κυνηγεσιῶν πάνυ τοι πλείστα ὀρνίθων, πάνυ τοι πλείστα τῶν ἄλλων, ἄττα ἐδωδῖμα θηρῶν, χοίρων τε ὀρίτροφῶν καὶ ἐλάφων) “<sup>44</sup>

Во настаните за политичката кариера на независниот македонски крал со седиште во Прилеп, кралот Димитрија Волкашин и за неговиот судир со старото српско благородништво кое се собрало околу српскиот цар Урош (1355-1371) ловот бил искористен за политичка пресметка. Според Тронешкиот родослов, настанат во XVIII век, дело во кое настаните имаат легендарен карактер, Волкашин, чија сестра наводно била омажена за српскиот цар Стефан Душан, по смртта на царот, го приграбил Царството и владеел во името на царот Урош. Волкашин во царската престолнина во Призрен го поканил Уроша да одат на лов. Според Тронешкиот родослов: “На разделбата на Волкашин со царот, решија со неколку свои придружници да ловат и затоа војската ја пуштија по полето да лови. Двајцата се одделија и се качија на едно

<sup>43</sup> Theodore Metochite Presbeutikos (La Fondation de L'Empire Serbe se kralj Milutin), ed. L. Mavromatis) Byzantina keimena kai meletai 16, Thessaloniki 1978, 104,505-5513; Извештај за пратеништвото на Теодор Метохит. Текст според Sathas, превод од П. Хр. Илиевски, Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија, т. II, Македонија во рамките на меѓународните односи на Балканот во втората половина на XIII и првата половина на XIV век, Скопје 1977,264- 265. Овој податок дека управникот-градоначалникот на Скопје го приготвил уловениот дивеч од порано, и покрај сомневањата на Т. Метохит, јасно потврдува дека покрај кралот и црквата и одредени високи благородници на српскиот кралски двор имале привилегии во ловот.

<sup>44</sup> Theodore Metochite Presbeutikos, 104, 544- 552; Извештај за пратеништвото на Теодор Метохит. превод. П. ХР. Илиевски, 268-269; Византиски извори за историју народа Југославије, т. VI, Београд, 1986, 113.

ритче на Косовското Поле кое од северната страна имаше водени ровови. Таму отидоа да чекаат сверови. Волкашин таму најде згоден момент за остварување на својата намера. Го удри царот со боздоганот по главата и го уби. На своите им нареди да го закопаат во еден од рововите на 2 декември 1367 година”.<sup>45</sup>

Младиот крал Андријаш, братот на крал Марко, кој во 1389 година го изградил и го живописал манастирот Св. Андреја кај Матка, на овој манастир му подарил 9 села по долината на р. Треска, со метох, ловишта и планини, додека селото Дученци го потврдил како стар метох. Во олтарната апсида над ѓакониконот во црквата, напоредно со живописот во лента долга 1766 сантиметри е испишан текст на хрисовулот на Андријаш, кој не е зачуван на пергамент.

Андријаш на црквата, меѓу другото, и доделил повелба со која и дал повеќе села со одредени привилегии. На манастирот Св. Андреја му биле подарени следниве села и метоси: селото Ораше и ловиштата, селото Дучинци со стариот метох, селото Качепури со метох, селата Крушопеци, Момково и Горица со метох, селото Длабочица и Уздолени со метох, селото Иване и Лозно со метох, нивните ловишта и планини. Според читањето на Н. Ношпал-Никуљска текстот на хрисовулот гласи: “... и метоџџ, него сџ овх ст(р)ан(џџ) љи орашиџ и ловиша село дџцинџки с (мето)џомџ старим и ловиша и качџпџри с метох... с(џл)о момково (и гор)ика с метохомџ село иване и лозно с метоџомџ село дџџбоџика и џздолие с метоџомџ село

<sup>45</sup> д-р Јанко Шафарик, Сербскій Лятописацъ изъ XVI-гъ столѣтїя, Гласникъ друштва србске словесности, св. V, Београд 1853, гл. VII т. 36 с. 73 („Въ самомже разлученїи Волкашина съ царемъ ѡлучивса съ неколико своихъ аки ловити, прочее же воинство распустѣшиа по полахъ ловити, ониже два изидоша на единъ холмъ, котори естъ во полахъ косовскихъ, и ѡ полѣноиѣ страни имѣтъ рови глѣбокиѣ воднанїа мнози тамо во изидоша ходаѣ зрѣти исхожденїе звѣренїи тамо во Вѣкашинѣ ѡлучивъ намѣренїа своего время ѡдобнѣише, вѣздоханомъ, егоже имаше во главѣ ѡдаривъ Ѳроша ѡбиваетъ. Таже своимъ повелѣи во единъ ѡ ровѣи онихъ полагаѣтъ, па декамѣбра, лѣта господна 1367)“). Сп.: д-р Никола Радончић, О Тронушком Родослову, Краљевска академија, Посебна издања књ. LXXXVI, Друштвени записи књ. 37, Београд 1931, 33-45. Според сигурни историски и веродостојни податоци српскиот цар Урош V, умрел на 2 или 4 декември 1371 година. Ако се има предвид дека Битката на реката Марица кај местото Черномен, меѓу војската на кралот Волкашин, неговиот брат Јован Угљеша со Османлиската војска, се случила на 26 септември 1371 година а браќата Волкашин и Угљеша погинале, ќе го согледаме легендарниот карактер на податоците кај Тронушкиот Родослов. Како сосема веродостоен податок може да се смета судирот на независниот македонски крал Волкашин со српскиот цар Урош на Косово Поле во есента 1367 година, кога и од други извори имаме потврда, дека Волкашин не само што ја победил српската војска, туку и го заробил царот. Според тоа, податокот дека Волкашин на Косово Поле го убил српскиот цар во лов е целосно неточна и има легендарен карактер, додека податокот за ловот укажува на политичките интриги меѓу двете династии кои се случувале за време на лов.

лѹковика и крѹшика с метоѡмЩ.... .....елие сав.....селз.. тхѡзз ловиша и  
(п)ланин(е).<sup>46</sup>

Меѓу податоците за смртта на кралот Марко во Битката на Ровин 1395 година, каде што како турски вазал учествувал против војската на влашкиот христијански војвода Мирче, Мавро Орбин, во своето дело “Кралството на Словените” соопштува дека кралот Марко по битката на Ровин кога Турците биле разбиени, побегнал во шумата и таму бил погоден од стрелата на некој Влав кој мислел дека се работи за некаква сверка.<sup>47</sup>

---

<sup>46</sup> Нада Ношпал- Никуљска, Прилог за манастирот Св. Андреја на р. Треска- на брегот на езерото Матка, 390-393.

<sup>47</sup> Мавро Орбин, Краљевство Словена, Београд 1968, 54. С. Ќирковиќ (Коментари, 314) во коментарите на делото на Мавро Орбини, сосема оправдано смета дека овој податок има легендарен карактер.